

Motion till riksdagen 2005/06:Ub1

av Ulf Nilsson m.fl. (fp, m, kd, c)
med anledning av prop. 2004/05:162

Ny värld, ny högskola

Sammanfattning

Allians för Sverige (m, fp, kd och c) ger i denna motion sin syn på den högre utbildningens uppgifter och presenterar en rad åtgärder som vi vill genomföra under nästa mandatperiod. Det övergripande målet för alliansens högskolepolitik är att förbättra kvaliteten i den högre utbildningen för att skapa en högre utbildning i världsklass. Fler utbildningsplatser måste därför åtföljas av en resursförstärkning, som gör det möjligt för lärosätena att upprätthålla kvaliteten.

Allians för Sverige vill främja den högre utbildningen i Sverige. Våra mål för den högre utbildningen är

- att garantera förutsättningarna för en högre utbildning i världsklass,
- att garantera den högre utbildningens och forskningens frihet,
- att skapa förutsättningar för utveckling och bibehållande av starka och självständiga lärosäten,
- att fokusera på kvalitet i den högre utbildningen,
- att ge lärosätena och studenterna goda förutsättningar för internationellt samarbete och utbyte.

Allians för Sverige vill uppnå detta genom en rad åtgärder under åren 2006–2010, vilka sammanfattas i det följande.

- Vi vill främja internationaliseringen och den högre utbildningens kvalitet genom att införa en internationellt gångbar masterexamen. Beslut om utfärdande av masterexamen ska fattas av Högskoleverket efter kvalitetskriterier.
- Vi vill främja kvaliteten i den högre utbildningen genom att ställa krav på fördjupning i huvudämnet i examensbeskrivningen både i kandidat- och magisterexamen och i den nya masterexamen.
- Vi vill att vid dimensioneringen ska hänsyn tas till studenternas val av utbildning, till samhällets behov samt till att kvaliteten säkras. Fler platser till högskolan måste åtföljas av de resurser som krävs för att kvaliteten ska bibehållas.
- Vi vill minska den sociala snedrekryteringen.

Fel! Okänt namn på

- Vi vill att antagningssystemet ska sända tydliga signaler till gymnasieelever. Det ska löna sig att läsa fördjupningskurser och ämnen som är relevanta för högskoleutbildningen.
- Vi vill att alla som antas till högre utbildning ska ha goda förutsättningar att klara utbildningen. Därför föreslår vi att kraven för grundläggande behörighet höjs samt att ett system med särskilda områdesbehörigheter och viktning av betyg ska införas.
- Vi vill se över resurstilldelningssystemet till den högre utbildningen så att det i högre utsträckning tar hänsyn till studenternas val samt utbildningens kvalitet.
- Vi vill avpolitisera universitets- och högskolestyrelserna och öka lärosätenas frihet att själva råda över verksamheten.

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning	3
3	Förslag till riksdagsbeslut	4
4	Motivering	5
4.1	Alliansens syn på den högre utbildningens uppgift	5
4.1.1	Personlig utveckling och bildning	6
4.2	Samhällets och arbetsmarknadens behov	6
4.3	Samverkan med det omgivande samhället	7
4.4	Normer och värderingar	7
4.4.1	Jämlikhet och jämställdhet	7
4.5	Rekrytering	8
4.6	Självständiga akademier	8
4.7	Internationalisering av högre utbildning (Bolognaprocessen)	8
4.8	En ny utbildnings- och examensstruktur	9
4.9	European Credit Transfer System (ECTS)	10
4.10	Regler för tillträde till högre utbildning	10
4.10.1	Grundläggande behörighet	11
4.10.2	Särskild behörighet	12
4.10.3	Urval	13
4.11	Kvalitet i den högre utbildningen	14
4.12	Eftergymnasial yrkesutbildning	15
4.13	Dimensionering av den högre utbildningen	16
4.14	Resurstilldelning till högre utbildning	17
4.15	Lärosätenas självständighet och integritet	18
4.16	Stiftelsehögskolor	18

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de centralt reglerade kraven på fördjupning i ett huvudämne om 60 poäng för kandidatexamen och 80 poäng för magisterexamen skall finnas kvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att kraven i den nya masterexamen för antagning till forskarutbildning skall tydliggöras.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Högskoleverket skall besluta om tillstånd att utfärda masterexamen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige skall arbeta för att göra ECTS betygsskala målrelaterad.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Högskoleverket skall stödja lärosätena i användningen av ECTS.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att det utöver krav på Godkänt i 90 % av gymnasiekurserna och godkänt gymnasiearbete skall krävas lägst betyget Godkänt i svenska A och B och engelska A för grundläggande behörighet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om den s.k. 25:4-regeln.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om områdesbehörigheter som en utgångspunkt för särskild behörighet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om särskild behörighet för språkstudier i högskolan.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att det för flera längre högskoleutbildningar skall krävas lägst betyget Godkänt i ytterligare ett modernt språk utöver engelska.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lärosätenas rätt att ställa högre krav för särskild behörighet än de generella kraven.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om urval till högre utbildning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om extra meritpoäng för mer avancerade gymnasiekurser och i ämnen som är relevanta för den sökta utbildningen.

Motivering

Kunskap är central för människans personliga växt, för social och kulturell utveckling, för ekonomisk tillväxt, välstånd och internationell konkurrens. Utvecklingskraft beror på hur väl folk och nationer förmår att stimulera och tillvarata den enskildes lärande och kunnande. Ett kunskapssamhälle fordrar specifika villkor för att vara långsiktigt hållbart, flexibelt och nyskapande.

För att vi i Sverige ska kunna skapa regional och nationell utveckling och klara den internationella konkurrensen måste vi ha ett utbildningssystem av högsta kvalitet. Det gäller alla nivåer – från förskolan till den högre utbildningen. Sådan är inte situationen i dag. Kvaliteten i utbildningen behöver förbättras kraftigt både i skolan och i den högre utbildningen.

I regeringens proposition Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162), som har arbetats fram tillsammans med Vänsterpartiet, behandlas enbart två frågor, nämligen den högre utbildningens internationalisering med en ny utbildnings- och examenstruktur i anslutning till Bologna-processen samt regler för tillträde till högre utbildning. I propositionen avspeglas kvalitetsperspektivet varken i de förslag som läggs eller i argumenteringen bakom förslagen. Ska Sverige ha en högre utbildning värd namnet, krävs kvalitetsfrämjande förslag och långsiktighet. Det gäller nu att utforma en politik för att kvaliteten i den högre utbildningen ska förbättras och för att allt fler ska lyckas slutföra den utbildning som de påbörjat. Att minska den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen ska inte leda till en gymnasifiering av den högre utbildningen.

I denna motion, som väcks av m, fp, kd och c (Allians för Sverige), vänder vi oss emot att behandla för kvaliteten viktiga frågor som examenstruktur och tillträdesregler isolerat från frågor om dimensionering och resurstilldelning. För att en ny examenstruktur och nya tillträdesregler ska stärka kvaliteten i den högre utbildningen, krävs att dimensioneringen och resurstilldelningen sker på ett sätt som främjar detta. Enligt vår uppfattning är de förslag som den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet presenterar otillräckliga för att åstadkomma nödvändiga kvalitetsförbättringar. Kraven är alltför lågt ställda, och förslagen läggs utan koppling till dimensionering och resurstilldelning.

Alliansens syn på den högre utbildningens uppgift

Det övergripande målet för den högskolepolitik som Allians för Sverige vill föra är att förbättra kvaliteten i den högre utbildningen. Antalet studenter vid universitet och högskolor har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden, vilket är positivt. I dag finns minst ett lärosäte för högre utbildning i varje län. Allians för Sverige slår vakt om den ökade bredd som utbyggnaden har inneburit i fråga om grundutbildning och forskning över hela landet.

Dimensioneringen av den högre utbildningen kan dock inte ses isolerat från kvalitetsaspekterna. Fler utbildningsplatser måste åtföljas av en resursförstärkning till grund- och forskarutbildning som gör det möjligt för lärosä-

Fel! Okänt namn på

tena att upprätthålla kvaliteten i utbildningen. Det har regeringen inte tagit hänsyn till. Högskolorna och universiteten har dessutom varit tvungna att i allt högre utsträckning reparera de bristande förkunskaper hos studenterna som har blivit följden av att skolkvaliteten brustit. För detta har lärosätena inte heller kompenserats. Därutöver tillkommer att lärosätena inte fullt ut fått täckning för ökade löne- och hyreskostnader. Beräkningar som gjorts av bl.a. SULF visar att anslagen till grundutbildningen under de senaste sex sju åren urholkats med 20–25 %. Det har lett till en kvalitetssänkning i den högre utbildningen.

Alliansen vill nu bryta denna trend och förbättra kvaliteten som första prioritet. Hur det ska ske återkommer vi till längre fram i denna motion. En inriktning bör vara att skapa en bättre koppling mellan grundutbildningen och forskningen och forskarutbildningen, så att grundutbildningen får vetenskaplig förankring.

Personlig utveckling och bildning

Att studera på högskolenivå innebär en stor investering inte bara för samhället utan även för den enskilda studenten. Förutom goda förkunskaper är studentens motivation en avgörande faktor för att nå studieframgång. Alliansen anser därför, att den enskilda studentens nyfikenhet och kunskapsökande ska stå i centrum för den högre utbildningens inriktning och dimensionering. Kunskap har ett värde i sig, och förmedlingen och utvecklingen av kunskap kan inte alltid mätas enbart i kortsiktiga nyttotermer. En politik för kunskapsbyggande ska utgå från den enskildes personliga drömmar, önskemål och krav. Alla ska ha frihet att välja sin framtid. Därigenom ökar motivationen, som är en förutsättning för goda resultat.

Den högre utbildningen ska bidra till studenternas personliga utveckling, samhällsengagemang och kritiska tänkande. All högre utbildning ska vara av sådan bredd och ge både historiska och filosofiska perspektiv på kunskapsutvecklingen att den bidrar till individernas personliga utveckling, vidsynthet och bildning. Den högre utbildningen ska bygga vidare på den kunskap som gymnasieskolan ska ge och främja individernas förmåga till ett vetenskapligt förhållningssätt.

Samhällets och arbetsmarknadens behov

Den högre utbildningen måste också tillgodose samhällets och arbetsmarknadens behov av akademiskt utbildade personer inom viktiga samhällsfunktioner, t.ex. lärare, sjuksköterskor, ingenjörer etc. Om det uppstår bristsituationer, t.ex. till följd av stora pensionsavgångar, finns det en risk att viktiga samhällsfunktioner inte kan upprätthållas.

Sverige är beroende av välutbildad arbetskraft för att klara den internationella konkurrensen och skapa ekonomisk tillväxt och ökat välstånd. En högre utbildning av internationellt konkurrenskraftig kvalitet bidrar till välutbildad arbetskraft och lägger grunden för framtidens forskning och utveckling. Kla-

rar Sverige inte av detta, dras de långsiktiga förutsättningarna för tillväxt och ökat välbefinnande undan.

Samverkan med det omgivande samhället

Sedan några år är högskolans tredje uppgift, dvs. samverkan med det omgivande samhället, inskriven i högskolelagen. Det handlar dels om att arbeta framgångsrikt med att utveckla ny kunskap tillsammans med näringsliv och offentlig sektor, dels om att föra ut resultaten av forskning och utbildning till allmänheten. Det handlar också om att i samspel med arbetsmarknaden utforma nya utbildningar och ge studenterna möjligheter till omvärldskontakter under utbildningstiden. För att utveckla en regions konkurrenskraft är ett väl fungerande samarbete mellan näringsliv, offentlig sektor och akademi av stor betydelse.

Allians för Sverige ser positivt på att universitet och högskolor i högre utsträckning än tidigare blir aktiva medspelare i den regionala utvecklingen. I ett nära samspel med näringsliv och offentlig sektor blir akademien en viktig resurs för att stärka regionens konkurrenskraft i en alltmer globaliserad ekonomi.

Normer och värderingar

Kunskaps- och informationssamhället ställer höga krav på människors etiska medvetenhet och förmåga att identifiera, bearbeta och ta ställning i etiska frågor utifrån en helhetssyn. Den vetenskapliga verksamheten behöver ha etiska ramar, som läggs fast utifrån en levande etisk diskussion. Den högre utbildningen måste – liksom grund- och gymnasieskolan – genomsyras av de grundläggande värderingar utifrån vilka samhället byggts upp. Dessa värderingar är en förutsättning för ett demokratiskt, tolerant och öppet klimat med mångfald i kunskapsutvecklingen. Alla som arbetar i den högre utbildningen har ett ansvar att förmedla och förankra dessa gemensamma värden.

Jämlikhet och jämställdhet

Alliansens mål är ett samhälle där alla individer ges likvärdiga möjligheter att förverkliga sina livsprojekt. Vi vill se en högre utbildning där individen och individens kunskaper sätts i centrum och där grupptillhörighet är sekundärt. Likhet inför lagen är den väg till verklig jämlikhet och jämställdhet som vi förordar. Varken negativ eller positiv särbehandling kan tolereras. Den socialdemokratiska regeringen har på många sätt misslyckats med att uppnå verklig jämlikhet och jämställdhet. Alliansen vill avlägsna strukturer som förhindrar en utveckling mot jämlikhet och jämställdhet inom den högre utbildningen. En stor del av det praktiska jämställdhetsarbetet måste bedrivas på varje separat arbetsplats inom högskolan – den enskilda institutionen. Det är där grunden läggs för jämlika villkor för kvinnor och män i utbildningens vardag.

Fel! Okänt namn på

Rekrytering

Allians för Sverige anser att högre utbildning ska vara öppen för alla, som har intresse och förutsättningar för sådan utbildning. Den bör dessutom vara lätt-tillgänglig genom direktutbildning vid lärosätena eller per distans. Distansutbildning ökar tillgängligheten till högre utbildning. Det gäller särskilt för människor som av familje- eller arbetsmarknadsskäl inte har möjlighet att flytta till en universitets- eller högskoleort. Möjlighet att läsa högskolekurser på distans har en central betydelse för att förverkliga visionen om det livslånga lärandet. Utbildningen ska också vara kostnadsfri för EES-medborgare och studenter från andra utländska universitet med vilka svenska universitet och högskolor har samarbetsavtal.

Alliansen anser vidare, att den sociala snedrekryteringen till högre utbildning även fortsättningsvis med kraft måste motverkas. Tyvärr finns det inga enkla och snabba lösningar för att åstadkomma detta, vilket regeringen låter påskina. Högre kvalitet i grund- och gymnasieskolan är grundläggande. Faddrar och goda förebilder för att stödja rekrytering från icke traditionellt akademiska miljöer bör användas. Informationen i skola och högskola om utbildningsinriktningar och arbetsmarknadsutsikter inom olika yrken som kräver högre utbildning bör förbättras.

Självständiga akademier

Självständiga högskolor och universitet utgör grunden för en sund demokrati, eftersom de bidrar med en fristående samhällskritik och en självständig kunskapsproduktion. Om inte samhällets medborgare kan tillgodogöra sig oberoende och relevanta kunskaper för sina beslut, sätts den demokratiska processen ur spel. Men för att lärosätena ska vara trovärdiga i sin granskning av samhället krävs att de är oberoende från statsmakten. För att öka lärosätenas självständighet vill alliansen minska den politiska styrningen av den högre utbildningen. Exempelvis vill vi avpolitisera högskolestyrelserna.

Lärosätena måste få ökat inflytande över både utbildningen och rekryteringen. Därigenom får de möjlighet att profilera sig, och det skapas större bredd och ökad mångfald av utbildningar, vilket är till gagn både för studenterna och för samhället. Lärosätena får också möjlighet att koncentrera sig på utbildningar där de har hög kompetens och kan konkurrera om studenterna. Därmed kan universitet och högskolor skapa spetsutbildningar av hög kvalitet.

Internationalisering av högre utbildning (Bolognaprocessen)

Allians för Sverige stöder grundtanken i regeringens förslag till strategi och mål för internationalisering av den högre utbildningen. Men vi anser, att regeringen borde gå längre i att ställa krav på universitet och högskolor att enga-

gera sig i internationaliseringsprocessen. Dessutom bör Högskoleverket i ökad utsträckning stödja lärosätena i detta arbete. Svenska universitet och högskolor måste kunna erbjuda utbildningar, som står sig i ett alltmer globaliserat utbildningssamarbete. Bolognaprocessen, som syftar till att öka rörligheten för lärare och studenter, är därför viktig. Det är en viktig uppgift att underifrån harmonisera de olika europeiska utbildningssystemen för att underlätta för studenter att tillgodogöra sig kurser från flera universitet i Europa i sin examen.

En ny utbildnings- och examensstruktur

Universitet och högskolor har länge efterlyst en svensk masterexamen för att underlätta studenternas internationella rörlighet. Allians för Sverige stöder regeringens förslag, även om vi beklagar att det kommer så sent. Genom införandet av en masterexamen på 80 poäng anpassar Sverige sitt examenssystem till vad som föreslås inom Bolognaprocessen. De svenska universitet och högskolor som har förutsättningar och som så önskar, bör snarast kunna delta i systemet med en gemensam europeisk examensordning.

När en ny examen nu införs är det viktigt att denna håller en nivå som gör att den får hög status internationellt. Tyvärr är propositionens riktlinjer för masterexamen alldeles för otydliga. Regeringen lägger förslag om att kravet på fördjupning på 60-poängsnivån i huvudämnet för kandidatexamen och på 80-poängsnivån för magisterexamen bör utgå ur examensbeskrivningen. Följdriktigt föreslår inte heller regeringen något konkret krav på fördjupning i huvudämnet för den nya masterexamen.

Skillnaden mellan att läsa skilda enstaka kurser och att läsa med en examen som mål borde vara att en examen innebär en garanti för att studierna lett till kvalificerad fördjupning i ett huvudämne. Även med hänsyn till studentens möjlighet på arbetsmarknaden är det väsentligt att alla examina ger fördjupning i ett huvudämne. Många studenter nöjer sig med en fil.kand. För dem är det viktigt att även denna examen skapar goda förutsättningar för att söka sig ut på arbetsmarknaden.

Allians för Sverige anser inte, att propositionens beskrivningar av förväntade studieresultat innebär att fördjupade kunskaper och kvalitet garanteras. Vi föreslår därför, att kraven på fördjupningskurser ska finnas kvar i beskrivningarna av kandidat- och magisterexamen och ska införas i den nya masterexamen. Fördjupningen bör preciseras i form av antal poäng i huvudämnet. Vi föreslår också, att kraven på fördjupningskurser och antal poäng i den nya masterexamens första år bör tydliggöras för antagning till forskarutbildning. Det vanliga bör fortfarande vara att övergången till forskarutbildning sker från magisterexamen.

Beslut om examensrättigheter och rätt till vetenskapsområden skall enligt vår mening inte ligga på politisk nivå. Vi avslår propositionens förslag om att det ska vara regeringens ansvar att besluta vid vilka högskolor som examina på grundnivå respektive avancerad nivå får avläggas och om återkallelse av tillstånd att utfärda examina på dessa nivåer. Beslutsrätten bör i stället delegeras

Fel! Okänt namn på

ras till annan myndighet, företrädesvis Högskoleverket. Alla lärosäten ska efter ansökan, prövning av den vetenskapliga kvaliteten och godkännande av Högskoleverket kunna få rätt att utfärda masterexamen. Högskoleverket bör utarbeta klara och tydliga kriterier – en kvalificeringstrappa – som ska ligga till grund för verkets beslut om examensrättigheter, så att processen blir transparent.

Högskoleverket beslutar för närvarande om tillstånd att utfärda högskoleexamen, kandidatexamen, magisterexamen, konstnärliga examina och yrkesexamina. Flera av dessa examina ligger på avancerad nivå. Det är därför logiskt att Högskoleverket beslutar även om tillstånd att utfärda masterexamen.

European Credit Transfer System (ECTS)

Allians för Sverige anser att betygen i ECTS borde vara målrelaterade – liksom övriga betyg. Regeringen bör därför inom ramen för det internationella samarbetet arbeta för att ECTS betygsskala görs målrelaterad. En tillbakagång till relativa betygsskalor vore förödande för kvaliteten. Det är vår bestämda uppfattning, att betyg ska vara kunskapsrelaterade.

Inom ECTS tillämpas en annan poängberäkning och ett annat betygssystem än inom den svenska högre utbildningen. Heltidsstudier under ett normalt helt läsår omfattar 60 ECTS-poäng – att jämföras med 40 poäng i Sverige. Regeringen anser att ett nytt poängsystem anpassat till ECTS-systemet bör införas även i Sverige, förslagsvis kallat högskolepoäng.

Allians för Sverige stöder förslaget att ett nytt poängsystem införs. Det tillämpas redan av samtliga lärosäten som deltar i EU:s utbildningsprogram Erasmus. Det är angeläget att studiernas omfattning i poäng kan jämföras mellan de olika länderna. Vi anser dock att man bör använda en annan beteckning än högskolepoäng, som lätt kan förväxlas med den poängberäkning som för närvarande tillämpas i Sverige.

Inom ECTS tillämpas en sjugradig relativ betygsskala. Regeringen lägger inte något förslag om betygssystemets utformning men konstaterar, att det är viktigt att svenska studenters konkurrenskraft och rörlighet internationellt inte hindras på grund av betygssystemets utformning. I propositionen sägs endast att lärosätena själva bör ha möjlighet att besluta om vilket betygssystem som ska tillämpas.

Allians för Sverige anser att lärosätena behöver stöd i sitt arbete, om de väljer att sätta ECTS-betyg. Vi föreslår därför att Högskoleverket ska få i uppdrag att utarbeta rekommendationer för tillämpning av den sjugradiga betygsskalan och stödja de lärosäten som vill använda den. Det finns annars en risk, att lärosätena tillämpar olika principer, vilket kan leda till att den nationella likvärdigheten och studenternas rättssäkerhet åsidosätts.

Regler för tillträde till högre utbildning

Att studera vid högskolan är en krävande uppgift. Friheten att själv lägga upp studierna är större än i gymnasieskolan. Det betyder samtidigt, att studenternas ansvar för kunskapsinhämtningen är större. Det är därför viktigt, att de blivande studenterna har tillräckliga kunskaper och färdigheter för högskolestudier, så att de kan tillgodogöra sig studierna och avsluta dem med en examen. Studenternas motivation är av avgörande betydelse för framgångsrika studier. Därför är det viktigt, att studenterna i så stor utsträckning som möjligt kan antas till sina förstahandsval.

Det är också viktigt att de blivande studenterna får relevant och objektiv information om vilka utbildningar som finns och vilka förkunskapskrav de olika utbildningarna ställer. För att studenterna ska kunna göra välgrundade val inför sina studier, ska de ha kunskaper om innehålls- och kvalitetskillnader mellan olika utbildningar. Därför bör jämförelser mellan utbildningar vid olika lärosäten göras mer systematiserat än i dag. Sådan kvalitetsrankning görs redan i många länder. Ett klimat måste skapas, där det är självklart att offentligt mellan högskolorna diskutera och jämföra uppgifter om andelen lärare med forskarutbildning, om nivån på examensarbetena, om studieresultat och om internationell uppmärksamhet av forskning. Högskoleverket bör ges i uppdrag att se till att sådana översikter och jämförelser publiceras och blir lätt tillgängliga. Även andra fristående organ och institutioner, t.ex. forskningsinstitut, branschorganisationer fackliga organisationer etc. bör engagera sig för att göra jämförelser mellan olika lärosäten, särskilt när det gäller olika yrkesexamina.

Grundläggande behörighet

I propositionen lägger regeringen ribban alltför lågt, när det gäller krav på förkunskaper. Allians för Sverige anser, att kraven för grundläggande behörighet för högskolestudier bör skärpas. Om studenterna har otillräckliga förkunskaper för högskolestudier, riskerar det att leda till sämre kvalitet i den högre utbildningen, förlängda studietider, ökade kostnader och ytterst kanske studieavbrott med olyckliga konsekvenser både för den enskilde och samhället. Därför är det viktigt, att antagningsreglerna sänder rätt signaler.

Enligt regeringens förslag har den grundläggande behörighet, som fullföljt ett fullständigt nationellt eller specialutformat program och fått lägst betyget Godkänt i minst 90 % av kurserna, inklusive betyget Godkänt i gymnasiearbetet.

Allians för Sverige anser att dessa krav är för låga och hotar kvaliteten i högskoleutbildningen. De innebär visserligen en liten skärpning för sökande med slutbetyg eller samlat betygsdokument från gymnasial vuxenutbildning men knappast för övriga. Tillträdesutredningen föreslog, att det skulle krävas lägst betyget Godkänt i svenska och engelska och dessutom lägst betyget Godkänt i 90 % av de gymnasiepoäng som slutbetyget omfattar samt godkänt gymnasiearbete. Regeringens motivering för att inte kräva lägst betyget Godkänt i svenska och engelska är bl.a. att det skulle minska gruppen sökande,

Fel! Okänt namn på

som kan antas, och riskera att öka den sociala snedrekryteringen. Vi menar att detta är ett defensivt resonemang. Den allra viktigaste åtgärden för att minska den sociala snedrekryteringen är att förbättra gymnasieskolan så att fler går ut med godkända betyg.

Allians för Sverige anser att kunskaper i svenska och engelska är centrala för samtliga högskoleutbildningar. Vi föreslår därför i likhet med Tillträdesutredningen och flertalet remissinstanser, att det för grundläggande behörighet ska krävas lägst betyget Godkänt i svenska A och B och engelska A. Den som inte har Godkänt i dessa ämnen – eller i tillräckligt många andra ämnen, som krävs för grundläggande behörighet – ska naturligtvis ha möjlighet att komplettera sina betyg i vuxenutbildningen.

Tillträdesutredningen föreslog att den s.k. 25:4-regeln skulle avskaffas, dvs. att den som är 25 år och har fyra års arbetslivserfarenhet får grundläggande behörighet, om han/hon har kunskaper i svenska och engelska som motsvarar gymnasieskolan. Regeringen föreslår emellertid att 25:4-regeln ska finnas kvar.

Allians för Sverige vill slå vakt om principen att alla som har erforderliga förkunskaper ska vara behöriga att söka till högskolan. Förkunskapskraven bör vara så enkla, tydliga och likvärdiga som möjligt. Det är viktigt att äldre med yrkeserfarenhet kan studera vid universitet och högskolor, inte minst eftersom en heterogen studentgrupp kan vara positivt. Vuxenutbildningen måste därför ge människor utan avslutad gymnasieskola möjligheter att komplettera sin utbildning. Äldre som skaffat sig utbildning på annat sätt än genom att gå i gymnasieskolan eller vuxenutbildningen, bör sålunda kunna få sina kunskaper validerade eller dokumenterade genom prövning. Allians för Sverige föreslår, som ovan framgått, enhetliga behörighetsregler, som gäller för grundläggande behörighet för samtliga sökande. Människor med kunskaper och erfarenheter som dokumenteras på annat sätt än genom betyg, kan antas inom ramen för de av högskolorna själva beslutade kriterierna.

Särskild behörighet

Regeringen sätter förkunskapskraven lågt, även när det gäller den särskilda behörighet som ska gälla för olika utbildningar. De nuvarande s.k. standard-behörigheterna upphävs, och regeringen tar inte heller ställning till Tillträdesutredningens förslag med områdesbehörigheter.

Allians för Sverige delar regeringens bedömning, att det för utbildningar som leder till yrkesexamen bör finnas centralt fastställda behörighetskrav. Detta är viktigt för att garantera rättssäkerhet och likvärdighet och för att blivande studenter under sina gymnasiestudier ska kunna få information om vilka krav som gäller. Vi anser emellertid, att de områdesbehörigheter som Tillträdesutredningen föreslog som särskild behörighet, kan vara en lämplig utgångspunkt för fortsatt arbete. I dessa kan anges krav t.ex. på godkända betyg i andra moderna språk än engelska och/eller i matematik och samhällsvetenskapliga ämnen. Det går visserligen inte i dagsläget att säga exakt hur dessa särskilda behörighetskrav ska utformas, eftersom Skolverket arbetar med att utveckla nya kursplaner, betygskriterier och ämnesbetyg. Men redan

Fel! Okänt namn på

nu föreslår vi att principen om områdesbehörigheter slås fast. Målet med en sådan reform är att se till att behörighetsreglerna sänder rätt signaler till eleverna i gymnasieskolan, dvs. att det lönar sig för dem att läsa fördjupningskurser och ämnen som är relevanta för den utbildning de vill läsa på högskolan. Med bättre förkunskaper får studenterna bättre förutsättningar att klara sin högskoleutbildning.

Vi anser att det borde vara självklart att som särskild behörighet kräva godkänt gymnasiebetyg i de större språk som ska studeras på högskolan, t.ex. tyska, franska och spanska. Högskolorna ska inte behöva anordna nybörjarkurser i dessa större moderna språk.

Vi anser också, att det som särskild behörighet till flera längre utbildningar i högskolan bör krävas lägst betyget Godkänt i ytterligare ett främmande språk utöver engelska. Detta är viktigt i vår alltmer internationaliserade värld. Det skulle också motverka den tendens som både Skolverket och Högskoleverket uppmärksammat, nämligen att elever i gymnasieskolan i allt större utsträckning väljer bort språk. I områdesbehörigheterna bör det också ingå krav på lägst betyget Godkänt i C- eller D-kursen i matematik för utbildningar inom det naturvetenskapliga och tekniska området.

Vi föreslår slutligen att lärosätena själva ska ha rätt att för olika utbildningar ställa högre krav på särskild behörighet än de generella krav som fastställs av Högskoleverket. Därigenom får lärosätena möjlighet att profilera sin utbildning och anta motiverade och väl förberedda studenter. På så vis kan också kvaliteten i den högre utbildningen höjas.

Urval

Tillträdesutredningen föreslog att minst 30 % av platserna skulle fördelas på grundval av betyg, minst 30 % av platserna på grundval av resultatet på högskoleprovet och minst 10 % av platserna skulle fördelas på grundval av urvalskriterier som beslutas av den enskilda högskolan. Vidare skulle s.k. meritämnen ge extra poäng vid urval till sökta utbildningar. Allians för Sverige anser att Tillträdesutredningens förslag i stort sett innebär en god avvägning mellan olika urvalsprinciper.

Regeringen följer Tillträdesutredningens förslag endast i fråga om sloandet av urvalsgrunden arbetslivserfarenhet i kombination med resultatet på högskoleprovet. Dessutom föreslår regeringen att universitet och högskolor ska få bestämma vilka urvalsgrunder som ska gälla för högst 20 % av de platser som vänder sig till nybörjare. För övrigt ska samma fördelning mellan de olika grupperna tillämpas som för närvarande, dvs. minst en tredjedel på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultatet på högskoleprovet.

Allians för Sverige anser att lärosätena bör få större frihet att själva besluta vilka urvalsgrunder som ska tillämpas, under förutsättning att förkunskapskraven inte blir lägre än de generella. Därigenom får högskolorna ännu större möjligheter att ge sin utbildning en egen lokal profil och att ställa de krav på förkunskaper som de tycker studenterna behöver ha för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Vi finner Tillträdesutredningens förslag väl avvägt och före-

Fel! Okänt namn på

slår att antagningen till minst 30 % av platserna görs på grundval av betyg, att antagningen till minst 30 % av platserna görs på grundval av resultatet på högskoleprovet och att högskolorna själva får avgöra hur stor andel som ska antas på grundval av högskolans egna urvalsregler. Det kan innebära särskilda prov och tester, validering av kunskaper av betydelse för utbildningen m.m. Däremot ska urval inte kunna göras på grundval av etnicitet, kön eller genom lottning.

Tillträdesutredningen föreslog s.k. meritämnen för olika utbildningar, dvs. ämnen som inte är obligatoriska men som ger meritpoäng i urvalsprocessen. Enligt vår uppfattning är det angeläget, att de blivande studenterna har så goda förkunskaper som möjligt både i de ämnen som de vill studera och i ämnen som är relevanta för den sökta utbildningen. Därigenom kan högskoleutbildningen eventuellt avkortas eller leda till bättre resultat. Vi föreslår därför att betyg i ämnen som är relevanta för den sökta högskoleutbildningen – även om de inte är särskilda förkunskapskrav – ska vara meriterande och ge extra poäng (viktning). Betyg i andra moderna språk än engelska ska vara meriterande för flera högskoleutbildningar. På samma sätt ska betyg i t.ex. matematik, fysik, kemi och biologi kunna vara meriterande för högskoleutbildningar inom det naturvetenskapliga området. Betyg på avancerade kurser bör också ge högre poäng än betyg på nybörjarkurser. Ett sådant system skulle ge tydliga signaler till eleverna i gymnasieskolan inför valet av ämnen och kurser och leda till högre kvalitet i högskoleutbildningen.

Kvalitet i den högre utbildningen

Allians för Sverige anser att politiken nu måste fokusera på kvalitetsförbättringar i den högre utbildningen. En kvantitativ utbyggnad av den högre utbildningen får inte ske på bekostnad av kvaliteten. Vi vill i stället satsa på att utveckla och öka andra eftergymnasiala utbildningar.

I den proposition som regeringen presenterat, finns inga konkreta förslag till kvalitetsförbättringar. Visserligen ingår i internationaliseringen av utbildningen också ett kvalitetssäkringssystem. Inte minst kommer jämförelsen av de svenska lärosätenas utbildning med utbildningar i andra länder att medföra press på lärosätena att upprätthålla hög kvalitet för att kunna konkurrera om studenter och forskningsresurser.

Den högre utbildningen har expanderat kraftigt under de senaste 15 åren. Nya högskolor har byggts upp, och antalet studenter har fördubblats. Genom denna utbyggnad har betydligt fler människor än tidigare kunnat skaffa sig en akademisk utbildning eller fortbildning på akademisk nivå. Detta är en positiv utveckling, men det har skett till priset av en försämrad kvalitet. Målen har i alltför stor utsträckning varit ensidigt kvantitativa, t.ex. att 50 % av en årskull ska påbörja en högskoleutbildning före 25 års ålder. Resurserna har också i alltför hög grad knutits till antalet studenter och genomströmningen, dvs. antalet producerade poäng och examina.

Högskoleverket har i sina granskningar av grundutbildningen vid universitet och högskolor pekat på kvalitetsbrister både inom olika ämnesområden

och vid olika lärosäten. Även utländska bedömare har konstaterat, att de svenska akademiska grundutbildningarna är både kortare och grundare än motsvarande utbildningar i andra länder.

Det finns säkerligen flera orsaker till den sjunkande kvaliteten, exempelvis följande: Brister i grundskola och gymnasieskola medför, att studenterna har alltså sämre förkunskaper. Högskolorna måste därför använda en del av sina resurser till att reparera dessa brister, t.ex. genom att anordna preparandkurser. Allt fler högskolor har tvingats anordna nybörjarkurser i tyska, franska, spanska och italienska.

Anslagen till grundutbildningen har under de senaste sex sju åren urholkats med ca 20 % vilket har lett till att den lärarledda undervisningen och handledningen minskat kraftigt.

Andelen disputerade lärare har minskat kraftigt under senare år. Den naturliga kopplingen mellan grundutbildningen och forskningen har därmed reducerats. Det nuvarande resurssystemet gynnar kvantitet på bekostnad av kvalitet.

Allians för Sverige anser att förbättringar av den högre utbildningens kvalitet nu måste få högsta prioritet innan en fortsatt utbyggnad av grundutbildningen sker. De skärpta behörighets- och urvalskrav som vi föreslagit kommer säkerligen på sikt att höja kvaliteten i den högre utbildningen. Kurser som ges inom högskolan ska hålla akademisk standard, och enbart kurser som uppfyller akademisk standard ska ge akademiska poäng och ekonomiska resurser till lärosätet. Det betyder att rena nybörjarkurser i moderna språk samt repetitions- och preparandkurser, som är gymnasiala till innehållet, inte ska förekomma inom högre utbildning. De resurser som därigenom frigörs, ska kvarstanna inom högskoleväsendet och användas till att förstärka kvaliteten.

Allians för Sverige anser att lärartätheten i grundutbildningen måste öka igen för att möjliggöra bättre undervisning och ökad handledning. Vidare bör andelen disputerade lärare öka för att möjliggöra en undervisning och handledning av hög kvalitet. Det innebär att även forskarutbildningen måste byggas ut, såsom vi föreslagit i vår forskningsmotion.

Kvaliteten i den högre utbildningen måste utvärderas kontinuerligt. Vi anser, att Högskoleverkets nuvarande uppdrag att kvalitetsgranska lärosätena och enskilda utbildningar bör utvidgas. En hög kvalitet på den högre utbildningen är avgörande för att Sverige ska kunna konkurrera på den globala kunskapsarenan. Svenska studenter ska vara internationellt konkurrenskraftiga, och Sverige måste kunna attrahera utländska studenter och forskare.

Eftergymnasial yrkesutbildning

Allians för Sverige anser att regeringens högskolepolitik har missgynnat Sverige. Målet att 50 % av en årskull ska gå vidare till högskoleutbildning har ensidigt fokuserat på akademisk högskoleutbildning och teoretisk kunskap. Samtidigt som arbetslösheten ökar bland akademiker finns det brist på yrkeskunniga experter, som kan möta företagets krav och utvecklingsbehov. Alli-

Fel! Okänt namn på

ans för Sverige vill därför satsa på att utveckla olika slag av eftergymnasiala yrkesutbildningar, t.ex. kvalificerad yrkesutbildning (KY), påbyggnadsutbildningar och kompletterande utbildningar. Om dessa yrkesutbildningar ges goda förutsättningar och får hög kvalitet, kan de bli ett reellt alternativ till akademiska utbildningar.

Allians för Sverige anser det positivt med en hög akademisk utbildningsnivå i Sverige. Det behövs också andra kompetenser än enbart teoretiska akademiska kunskaper. Avgörande för yrkesutbildningens attraktivitet är att den svarar mot verkliga behov i samhället och arbetslivet. Därför måste den också utformas i samarbete med näringsliv och arbetsplatser, dels genom att en stor del av utbildningen är arbetsplatsförlagd, dels genom att det på ledningsnivå finns representanter från arbetslivet.

Dimensionering av den högre utbildningen

Det finns ett dilemma vid dimensionering av den högre utbildningen. Till vissa utbildningar finns det betydligt fler sökande än det finns platser, t.ex. läkarutbildningen, psykologutbildningen och vissa medie- och journalistutbildningar. Samtidigt finns det lediga platser vid andra utbildningar, t.ex. vissa tekniska och naturvetenskapliga utbildningar. Just nu är arbetslösheten bland akademiker rekordhög, 62 300 med minst tvåårig högskoleutbildning är arbetslösa. Ändå föreslår regeringen och samarbetspartierna en ökning av antalet högskoleplatser med 3 500 under det kommande läsåret utan hänvisning till hur kvaliteten påverkas av en sådan kraftig expansion.

Allians för Sverige anser, att man vid dimensioneringen av den högre utbildningen måste ta hänsyn till studenternas val av utbildning, till samhällets och arbetsmarknadens behov samt till att kvaliteten på utbildningen säkras. I framtiden måste det också finnas en beredskap att möta de demografiska utmaningarna. Lärosätenas dimensionering måste ha en sådan flexibilitet att antalet utbildningsplatser kan öka när söktrycket av demografiska skäl är stort, och minska när söktrycket går ner. En sådan flexibel dimensionering måste vara finansierad och inte medföra sänkt kvalitet.

Studenternas val av utbildning och lärosäte ska väga tungt vid beslut om dimensionering av olika utbildningar. Studenter som kommer in på sitt förstahandsval är vanligen starkt motiverade och har bättre förutsättningar att fullfölja den utbildning som de antagits till. Kunskap och utbildning har ett värde i sig, välutbildade människor skapar i stor utsträckning sin egen efterfrågan. Allians för Sverige anser därför att det bör vara möjligt att öka resurstilldelningen till ett lärosäte, som många studenter söker sig till, om man samtidigt kan minska resurstilldelningen till andra lärosäten, som har färre sökande. Detta bör ske inom en oförändrad totalram.

Även samhällets och arbetsmarknadens behov av vissa yrkeskategorier, t.ex. lärare och sjuksköterskor, måste beaktas vid beslut om dimensionering. Oavsett hur många utbildningsplatser som finns tillgängliga, kommer det att uppstå brist på utbildade inom yrket, om det inte finns tillräcklig efterfrågan på sådan utbildning. I en sådan situation hjälper det inte att regeringen sätter

upp mål för antalet helårsstuderande. Detta har regeringen prövat inom t.ex. områdena naturvetenskap och teknik, med ekonomiska problem som följd för många lärosäten. Resursutredningen (2005:48) anser därför att denna typ av mål bör avskaffas. Allians för Sverige håller med om detta och föreslår, att målen för antalet helårsstuderande avskaffas. Vi anser att ett viktigt verktyg måste vara en hög kvalitet i studie- och yrkesvägledningen i gymnasieskolan och högskolan, så att studenterna ges information om arbetsmarknadsutsikterna inom olika yrken. Universitet och högskolor måste också aktivt informera om olika utbildningar och utveckla ett bättre samarbete med gymnasieskolan.

Resurstilldelning till högre utbildning

Resurstilldelningssystemet behöver dessutom vara konstruerat på ett sätt som tillåter lärosätena viss flexibilitet i utbildningsutbudets sammansättning. Redan i dag har lärosätena en god inblick i vilka yrken det förväntas uppstå brist inom och den lokala arbetsmarknadens behov. I lärosätenas remissvar till Resursutredningen (SOU 2005:58) uppges dock av många, att det inte finns ekonomiska incitament i det nuvarande systemet för att anpassa utbildningsutbudet. Tvärtom uppfattas systemet premiera enbart den löpande verksamheten. I Resursutredningen föreslås – i linje med vad flera lärosäten anser – att en ny, mindre del i resurstilldelningssystemet bör införas som ger stabilare ekonomiska förutsättningar för lärosätena. En fördel med en sådan s.k. grundersättning är att såväl situationer med plötsligt vikande studentunderlag som behov av en snabb expansion av grundutbildningen kan hanteras på ett bättre sätt. Risken för lärosätena med att förändra utbildningsutbudets sammansättning blir inte lika stor som i dagens system. Det underlättar för lärosätena att profilera sig och att anpassa utbudet av platser till arbetsmarknadens mer långsiktiga behov.

Ett annat problem i dagens resurstilldelningssystem är att takbeloppen begränsar lärosätenas möjlighet att tillhandahålla utbildningsplatser efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Flexibiliteten i dimensioneringen av den högre utbildningen bör därför öka för att möjliggöra omfördelning av resurser mellan olika lärosäten inom en oförändrad totalram.

Det nuvarande resurssystemet uppvisar många brister, bl.a. följande.

- Resurssystemet premierar kvantitet i stället för kvalitet. Lärosätena får resurser i förhållande till antalet studenter som antas och antalet examina, oavsett vilken utbildning som anordnas och vilken kvalitet som examina har.
- Resurssystemet premierar inte djup, eftersom ersättningen är lika hög för A- som för D-kurser.
- Resurssystemet tar inte hänsyn till utvärdering av kvalitet.
- Resurssystemet tar inte i tillräcklig utsträckning hänsyn till studenters val av utbildningsort.

Fel! Okänt namn på

Allians för Sverige anser därför att resurstilldelningssystemet för högre utbildning i grunden bör förändras. De förändringar som utredningen om resursfördelningssystemet föreslår är alldeles för obetydliga. Vi föreslår följande förändringar.

- Resurserna måste i högre grad följa studenternas val av lärosäte.
- Den andel av högskolans anslag som fördelas på basis av hur många studenter som godkänts ska minska, eftersom det riskerar att leda till sänkta kvalitetskrav.
- Kurser på C- och D-nivå ska ge högre ekonomisk ersättning till lärosätet än kurser på A- och B-nivån. Lärosätena ska därigenom stimuleras till att anordna mer krävande utbildningar.
- En utvärdering av kvaliteten i lärosätenas resultat bör ligga till grund för resurstilldelningen.
- En omfördelning av resurser mellan lärosäten bör underlättas.

Lärosätenas självständighet och integritet

Allians för Sverige anser, att den högre utbildningen ska avpolitiseras för att garantera lärosätenas självständighet och integritet. Regeringens direkta inflytande över högskolestyrelser ska avskaffas. Ordföranden och ledamöterna i högskolestyrelserna ska utses av lärosätena själva. Bland ledamöterna ska det finnas allmänföreträdare, som kan komma från politiken, näringslivet eller ha annan kompetens, men dessa ska utses av lärosätena. Rektorn ska kunna vara ordförande i högskolestyrelsen.

Stiftelsehögskolor

Mångfald är en god kraft för utveckling och variation och måste uppmuntras. Under den borgerliga regeringen i början av 1990-talet överfördes Chalmers tekniska högskola och Internationella Handelshögskolan i Jönköping till fria stiftelser. Utvecklingen på de högskolor som blivit fristående stiftelser har varit god. Båda utnyttjar friheten på det konstruktiva sätt som både studenterna och samhället har anledning att förvänta sig och uppskatta. Allians för Sverige anser att fler lärosäten bör kunna bli fristående stiftelser. Vi vill därför pröva vilka ytterligare lärosäten som kan vara lämpliga att driva i denna form.

Stockholm den 16 september 2005

Ulf Nilsson (fp)

Sten Tolgfors (m)

Håkan Larsson (c)

Torsten Lindström (kd)